

Peer review ter versterking van de kwaliteitszorg in het mbo

Achtergrondnotitie NCP EQAVET

Colofon

Titel	Peer review ter versterking van de kwaliteitszorg in het mbo
Auteur	Anne Kriek en Marloes van Bussel (NCP EQAVET)
Versie	1
Datum	1-7-2021

Inhoudsopgave

1	Introductie	1
	Actuele ontwikkelingen	2
1.1	Actuele ontwikkelingen in Nederland	2
1.2	Actuele ontwikkelingen in Europa	3
2	Wat is peer review?	5
2.1	Definitie van peer review.....	5
2.2	Vormen van peer review	6
2.3	'Lerende' en 'beoordelende' peer review.....	7
3	Peer review in het Nederlandse onderwijs	9
3.1	Recente initiatieven	9
4	Randvoorwaarden, succesfactoren en aandachtspunten en vervolg	11
4.1	Randvoorwaarden en succesfactoren	11
4.2	Aandachtspunten	12
4.3	Vervolg	13
5	Verder lezen	14

1 Introductie

De afgelopen jaren laat de mbo-sector een duidelijke ambitie zien om de eigen kwaliteitscultuur en -borging te ontwikkelen en versterken. Er is vanuit het veld een sterke wil om vanuit eigenaarschap en eigen initiatief te leren van en met elkaar. In de kamerbrief 'Versterking kwaliteitszorg in het mbo' van Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (Ministerie van OCW)¹ moedigt minister van Engelshoven deze ambitie van de mbo-sector aan. Ook omschrijft zij ruimte en handvatten te willen bieden om de ingezette lijn in eigenaarschap over de onderwijskwaliteit door te zetten en te ondersteunen: "Mijn doel is om in samenwerking met het mbo een nog sterkere kwaliteitscultuur te ontwikkelen waarin het vanzelfsprekend is om constant bij elke instelling de eigen kwaliteit te monitoren en evalueren aan de hand van ambitieuze kwaliteitsdoelen. En om op basis daarvan de kwaliteit van het onderwijs van elke opleiding continu te blijven verbeteren. Bij elke stap in deze cyclus zou sprake moeten zijn van feedback van interne en externe stakeholders en een dialoog met hen over de behaalde resultaten."

Een van de elementen die daaraan kan bijdragen is de inzet van peer review. Peer review kan het leren tussen mbo-scholen vergroten. De minister wil peer review een systematisch onderdeel maken van de kwaliteitszorg in het mbo. Het doel is dat het eigenaarschap over de onderwijskwaliteit bij de instellingen zelf ligt. De minister vraagt NCP EQAVET om in samenwerking met de BVMBO en het Kwaliteitsnetwerk onderwijsteams te ondersteunen bij het leren van en met elkaar en het veld te ondersteunen bij een stap richting de ontwikkeling van een meer stelselmatige inzet van peer review ter ondersteuning van de kwaliteitsborging van het mbo.

Om het gesprek in en met de sector alvast te ondersteunen met achtergrondinformatie en aanknopingspunten, biedt NCP EQAVET in deze reader beknopt overzicht met actuele ontwikkelingen op het gebied van de inzet van peer review in Europa en Nederland, als ook relevante inzichten uit (internationaal) onderzoek naar wat wordt verstaan onder peer review, verschillende vormen van peer review en de ervaringen met het inzetten van peer review ter verbetering van de onderwijskwaliteit in Nederland. Tot slot vat deze achtergrondnotitie een aantal aandachtspunten samen voor de verdere ontwikkeling van het gebruik peer review ter versterking van de kwaliteitszorg. Focus ligt op de inzet van peer review op instellings- en teamniveau in het mbo.

---

¹ Ministerie van OCW. (2020). [Kamerbrief 'Versterking kwaliteitszorg in het mbo](#).

Actuele ontwikkelingen

1.1 Actuele ontwikkelingen in Nederland

De sector heeft de afgelopen jaren op verschillende manier aan de versterking van de kwaliteitsborging gewerkt, bijvoorbeeld door samen te werken in het Kwaliteitsnetwerk mbo of door de ontwikkeling van een kwaliteitskeurmerk door de NRTO, ondersteund met initiatieven van het NCP EQAVET. Het Kwaliteitsnetwerk biedt onder andere de mogelijkheid tot een peer review op opleidingsniveau aangevraagd door de onderwijsteams zelf en werkt nu samen met de MBO Raad aan sectorale referentiewaarden voor kwaliteit.

Zoals in de introductie al benoemd wil het Ministerie van OCW deze ingezette lijn doorzetten en ondersteunen. Een van deze elementen in de ondersteuning van het stelsel van kwaliteitszorg is de ontwikkeling van peer review.²

In lijn met deze doelstelling van het Ministerie van OCW heeft de MBO Raad in december 2020 een visie voor 2025 op kwaliteitsborging voor het mbo gepubliceerd.³ Belangrijke elementen in deze visie zijn:

- 1 Een gedeeld beeld van kwaliteit.
- 2 Het versterken van het lerend vermogen op alle lagen van het mbo.
- 3 Grote rol voor stakeholders in het borgen van de kwaliteit van het onderwijs.

In de uitgave *Kwaliteitszorg in het mbo* van de MBO Raad benadrukt de MBO Raad het belang van een gedeelde visie en referentiewaarden in kwaliteitszorg. Wanneer instellingen meer structureel en zelfregulerend gaan werken, geven gemeenschappelijke referentiewaarden een houvast. Bij inzetten van externe audits spreken teams en instellingen dan een gemeenschappelijk taal. De MBO Raad neemt in samenwerking met Het Kwaliteitsnetwerk mbo de komende tijd het initiatief om samen met de sector een gedeelde visie op kwaliteit en bijpassende referentiewaarden te ontwikkelen en werkt ook aan de (door)ontwikkeling van instrumenten om scholen te helpen om te werken aan kwaliteitszorg, zoals de ontwikkeling van de (beoordelende) peer review.

Verder blijkt uit het onderzoek 'Hoe teams werken aan kwaliteit' van NCP EQAVET⁴ dat onderwijsteams veelal vanuit eigenaarschap werken aan onderwijskwaliteit. Binnen de teams wordt goed samengewerkt, maar ze zien zelf nog ruimte voor verbetering. Ze willen elkaar vaker collegiaal aanspreken en feedback geven en meer gaan samenwerken met andere onderwijsteams. Ook blijkt dat teams vaak werken volgens een pdca-cyclus, waarbij de ACT-fase nog niet goed uit de verf komt. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek is dan ook hierover met teams verder in gesprek te gaan en goede voorbeelden op te halen. Met andere teams in een pdca-cyclus samenwerken aan kwaliteit kan een stap zijn richting het werken met (meer beoordelende) peer reviews.

---

² Ministerie van OCW. (2020). Kamerbrief 'Versterking kwaliteitszorg in het mbo.

³ MBO Raad uitgave 'Kwaliteitszorg in het mbo', december 2020

⁴ Onderzoek NCP EQAVET 'Werken aan kwaliteit in onderzoekteams', 20 mei 2021

1.2 Actuele ontwikkelingen in Europa

Ook in Europa ontwikkelt de inzet van peer review zich verder als middel om de kwaliteitsborging van het mbo op systeem- instellingsniveau te verbeteren. Tijdens de Peer Learning Activity van het Europese EQAVET-netwerk in maart 2021 presenteerden verschillende landen hoe zij peer reviews (willen) inzetten.

Enkele lidstaten uit het Europese EQAVET-netwerk werkten in de afgelopen jaren aan de ontwikkeling van peer review tussen instellingen van Europese landen onder andere door kwaliteitsgebieden, criteria en indicatoren te formuleren. Het resultaat daarvan is het onlangs verschenen handboek *European Peer Review. Quality Indicators and Criteria for Vocational Education and Training (VET)*.⁵ Het handboek bevat een toolbox voor de toepassing van de cyclus van peer review tussen instellingen uit verschillende Europese landen aan de hand van vijftien kwaliteitsgebieden die relateren aan de kern van activiteiten in VET-instellingen. Het helpt de instellingen van verschillende landen om bij de evaluatie een gezamenlijke taal te spreken.

Verder gaat het EQAVET-netwerk de komende jaren transnationale peer reviews uitvoeren op systeemniveau in het mbo. Het EQAVET-netwerk heeft met de inzet van de peer reviews als doel om ten eerste het ontvangende land te helpen haar kwaliteitsborging beter in te richten, ten tweede te zorgen dat uitwisseling tussen landen tot stand komt en dat de bezoekende landen leren van het ontvangende land. Tot slot wil het EQAVET-netwerk meer transparantie bereiken en daarmee beter zichtbaar maken hoe de kwaliteitsborging verbeterd kan worden.⁶

Komend jaar worden vervolgstappen gezet in de ontwikkeling van de peer reviews. Kernelementen van de aanpak zijn dat het ontvangende land de peer review zelf organiseert, dat het ontvangende land de scope van de peer review en de bijbehorende onderzoeksvragen opstelt en dat het ontvangende land zelf bepaalt of het kiest voor een open deur benadering of een gesloten deur benadering, waarbij resultaten dus wel of niet openlijk gedeeld worden. De planning is dat er in de tweede helft van 2021 pilots met de peer reviews plaatsvinden.

Steeds meer Europese lidstaten zetten peer reviews al in om inzicht te krijgen in de onderwijskwaliteit van hun VET-instellingen. Soms nodigen mbo-instellingen op eigen initiatief andere instellingen uit om op een bepaald thema mee te kijken, andere landen werken aan landelijk systeem waarin instellingen als peers aan elkaar gekoppeld worden. Ze proberen een situatie te creëren, waarin mbo-instellingen elkaar onafhankelijke observaties en adviezen mee kunnen geven over de onderwijskwaliteit.

De verschillende landen bieden interessante concrete voorbeelden van de opzet van een raamwerk tot lessons learned, bijvoorbeeld het samenspel tussen zelfevaluatie, externe evaluatie zoals peer review en beoordelingen van de inspectie of het cyclisch werken met stoplichtsysteem, waarin externe evaluatie door middel van peer review kan leiden tot een groene, oranje of rode beoordeling. Bij een groene beoordeling door een externe evaluatie als peer review zal na 3 jaar een zelfevaluatie voldoende zijn, bij oranje een externe evaluatie van peers en bij rood een beoordeling van de inspectie. Daarin worstelen landen wel met in welke mate de peer reviews op vrijwillige basis door de mbo-instellingen mogen worden ingezet. Peer reviews lijken namelijk het meest effectief in een lerende setting, waarin instellingen en docententeams de peer review

---

⁵ Handboek NRP EQAVET 'European Peer Review. Quality Indicators and Criteria for Vocational Education and Training (VET)', 2021

⁶ Presentatie Koen Bois D'Enghien 'The EQAVET Peer review concept', maart 2021.

inzetten om daadwerkelijk van elkaar te leren en gemotiveerd zijn om verbeteracties te ondernemen. Bij inzet van een stoplichtsysteem komt dat vrijwillige component in het geding.

2 Wat is peer review?

2.1 Definitie van peer review

Voordat we in deze achtergrondnotitie verder ingaan op verschillende vormen van peer review in het onderwijs en de toepassing ervan, is het zinvol om te duiden wat wordt verstaan onder de term *peer review*.

Het gebruik van de term *peer review* komt veel voor in het kader van het reviewen van wetenschappelijke publicaties en wordt in deze context ook vaak bediscussieerd. Speer (2010): *In general peer review is structured feedback between colleagues or individuals with an equal standing and constitutes an expertise-oriented approach by peers who are usually not trained in evaluation.* De term peer review heeft de grootste bekendheid, maar wordt vaak als synoniem van *peer evaluation* gebruikt en lijkt geen inhoudelijk verschil weer te geven. Een preciezere duiding van definitie en gebruik hangt van de praktijk waarin peer review of peer evaluation wordt toegepast.⁷

Veel onderzoek is gedaan naar de toepassing van peer review tussen docenten ter verbetering van de leskwaliteit. Om een breder gebruik en effect van peer review in faculteiten of instellingen te onderzoeken, stellen Esterhazy et al (2021) voor de term Collegial Faculty Development (CFD) te hanteren in plaats van peer review. In het onderzoek laten ze zien hoe contextuele, individuele en relationele factoren bepalen hoe de vorm van CFD zich ontvouwt.⁸ Daarmee benadrukken zij dat het lastig is om het gebruik van peer review met elkaar te vergelijken vanwege het gebruik van zoveel verschillende modellen en invullingen.

Op basis van de studie naar peer review en het werk van het EQAVET-netwerk naar Vocational Education and Training op instellingsniveau wordt peer review als volgt gedefinieerd: *'In peer review of VET, a group of peers (an external group of experts) is invited to review the quality of various aspects of the education and training provision of a department or an entire organization. Peers are "persons of equal standing", who usually come from a similar environment and have specific knowledge and expertise. This makes it easier to accept the findings of the evaluation in comparison to other external forms of review. Peer review may be conducted on systems (on parts or all of national/regional policies), institutions (universities, schools, VET providers, etc.) and/or individual products (academic articles, etc.). For institutions, peer review may be used as an alternative to formal external evaluation carried out by inspectors.'*⁹ Ook deze studie ziet peer review als een middel om op verschillende niveaus in en tussen instellingen in te zetten om bij te dragen aan de onderwijskwaliteit, zelfs als mogelijk alternatief voor formele externe evaluatie van inspectie.

---

7 Speer, S. (2010). Peer evaluation and its blurred boundaries: Results from a meta-evaluation in initial vocational education and training. *Evaluation*, 16(4), 413-430.

8 Esterhazy, R., de Lange, T., Bastiansen, S., & Wittek, A. L. (2021). Moving Beyond Peer Review of Teaching: A Conceptual Framework for Collegial Faculty Development. *Review of Educational Research*, 91(2), 237-271.

9 Alluli, G. (2019). [Study on Peer Review and the work of the EQAVET Network.](#)

2.2 Vormen van peer review

In de overzichtsstudie naar peer evaluatie in VET benadrukt Speer (2010) dat er een grote variatie van peer evaluaties bestaat. Ook in dezelfde instellingen treden veel verschillende nuances op, zeker bij formatieve evaluaties. Overeenkomstig in de verschillende vormen is dat peer review meestal wordt uitgevoerd in groepen met verschillende stakeholders om expertises te combineren en omdat een collectieve evaluatie accurater is dan een individuele evaluatie. Vanwege het korte tijdsbestek waarin de peer review kan plaatsvinden, moeten peers vaak hun evaluatie bepalen op basis van de zelfevaluatie van de ontvangers van de evaluatie. Ook organiseren de ontvangers vaak zelf de peer review, waarbij ze ook hun peers kiezen. Dat zorgt er wel voor dat de kans op vertekening van de evaluatie (bias) groter is. Zodra er meer systematisch wordt gewerkt met vaststaande richtlijnen, wordt de speelruimte voor de degene die de peer review ontvangen, kleiner.

In september 2018 publiceerde Het Kwaliteitsnetwerk MBO en NCP EQAVET een reader over peer review ter voorbereiding van de bestuurstaafel over 'De meerwaarde van peer review als middel om de onderwijskwaliteit te verhogen'.¹⁰ De reader licht verschillende initiatieven op het gebied van peer review toe. Deze initiatieven hebben gemeen dat ze de onderwijskwaliteit willen borgen of verhogen en de kwaliteitscultuur willen versterken. De reader biedt ook een nuttig overzicht van verschillende vormen, toepassing en doelen van peer review. Voor deze achtergrondnotitie zijn peer review II en IV relevant, omdat zij gaan over de toepassing op team-, opleidings- en instellingsniveau.

Vorm/toepassing	Synoniem(en)	Definitie en doel	Voorbeeld(en)
I. Peer review om te <u>leren</u> - (individuele) docent	Peer learning, collegiaal leren, peer to peer learning	Collegiale dialoog tussen docenten op basis van de eigen onderwijspraktijk en gericht op de verbetering van die praktijk.	Lesbezoeken, intervisie, video-coaching, collegiale consultatie. In eigen team of daarbuiten.
II. Peer review om te <u>leren</u> - teamniveau of instellingsniveau (themagewijs) – vaak interscolair	Peer audit, collegiale (waarderende) audit, visitatie	Vakgenoten onderzoeken op structurele wijze de kwaliteit van het onderwijs van team of instelling op basis van een waarderingskader.	Peer reviews van het kwaliteitsnetwerk (focus op primair proces)
III. Peer review om te <u>beoordelen</u> - docent	360-graden feedback, peer beoordeling, peer evaluatie	Input van collega's is onderdeel van de beoordelings- en functioneringscyclus.	Rapportage van lesbezoek door collega-docent is onderdeel van beoordeling docent
IV. Peer review om te <u>beoordelen</u> - Opleiding of instelling	Audit, visitatie, toets	Vakgenoten maken onderdeel uit van een formele kwaliteitsbeoordeling van een (nieuwe) opleiding of instelling.	Peer-visitatiepanels in het hbo als onderdeel van een accreditatieprocedure

Figuur 1: tabel vormen van peer review (Reader bestuurstaafel, september 2018)

¹⁰ Reader Het Kwaliteitsnetwerk mbo en NCP EQAVET 'De meerwaarde van peer review als middel om de onderwijskwaliteit te verhogen', september 2018.

2.3 'Lerende' en 'beoordelende' peer review

In het overzicht van de reader uit 2018 wordt een onderscheid gemaakt tussen de 'lerende' en de 'beoordelende' peer review.

In de lerende vorm van peer review op team- of instellingsniveau laat een opleidingsteam of instelling een extern panel van vakgenoten (peers) een onderzoek uitvoeren naar (aspecten van) de kwaliteit van hun onderwijs. Het doel is om samen inzicht te verwerven in wat er goed gaat en wat er beter kan. Vaak spreekt men van interscolaire visitatie of een collegiale (waarderende) audit.

Deze vorm van peer review kunnen we de onderstaande kenmerken toedichten op basis van de literatuur:

- De peer review is vrijwillig.
- Het is een formatieve visitatie of audit: het doel is leren, niet beoordelen.
- Er wordt gewerkt met een vooraf vastgesteld waarderingskader.
- De focus van de review ligt doorgaans op het primaire proces (onderwijs en examinering), maar kan zich – afhankelijk van het doel – ook op zaken zoals bestuur, kwaliteitsborging, teamcultuur et cetera richten.
- De meest gebruikte vorm is een interscolaire (tussen scholen) uitvoering, maar teams kunnen ook onderling binnen een school een reviewing afspreken.

Met de beoordelende peer review op opleidings- en instellingsniveau wordt bedoeld op peer reviews die deel uitmaken van een formele opleidings- of instellingsbeoordeling. Vakgenoten (peers) nemen plaats in een panel dat beoordeelt of de betreffende instelling of school aan de gestelde eisen voldoet. Bijvoorbeeld voorwaarden om erkend te worden als opleiding, of voor het behouden van een accreditatie. Deelname is niet vrijwillig: het oordeel van de peer review is een onderdeel van een procedure.

De onderwijsinspectie deed onderzoek naar het functioneren van het accreditatiestelsel, waarvan peer review onderdeel van uitmaakt. De hoofdconclusie van dit onderzoek is dat het stelsel in de kern adequaat functioneert:

'Binnen de kaders van peerreview wordt de basiskwaliteit van (nieuwe) opleidingen gewaarborgd, en het stelsel stimuleert (nieuwe) opleidingen en instellingen om zich verder te verbeteren. De betrouwbaarheid van de oordelen verdient wel versterking'.¹¹

Specifiek ten aanzien van peerreviews concludeert de Onderwijsinspectie het volgende: Peerreview, het uitgangspunt van het accreditatiestelsel – aansluitend bij de gangbare benadering voor kwaliteitsbeoordeling en -verbetering van het hoger onderwijs in Europa – wordt door alle betrokkenen zeer gewaardeerd. De peers worden als onafhankelijk en in het algemeen als deskundig ervaren. De gesprekken met het panel zijn stimulerend.¹²

Net als in de studie naar peer review en het EQAVET-netwerk (Alluli, 2019) duidt de reader de lerende peer review als informeel ten opzichte van de beoordelende peer review als een instrument voor een formele kwaliteitsbeoordeling. De reader voegt wel daaraan toe dat de

---

¹¹ Rapport onderzoek kwaliteit accreditatiestelsel ho, juni 2018

¹² Reader Het Kwaliteitsnetwerk mbo en NCP EQAVET 'De meerwaarde van peer review als middel om de onderwijskwaliteit te verhogen', september 2018.

lerende peer review ook structureel kan verlopen volgens een waarderingskader net als bij een formele kwaliteitsbeoordeling.

De termen 'lerend' en 'beoordelend' zijn in meerdere bronnen echter onderhevig aan verschillende interpretatie en gebruik afhankelijk van de context. Het is dus van belang om in de ontwikkeling van de peer review in de kwaliteitszorg van het mbo zorgvuldig om te gaan met het gebruik van deze termen. Wat roepen ze op in het veld en, als we de termen gebruiken, wat verstaan we er dan precies onder? De termen 'lerend' en 'beoordelend' impliceren immers een tegenstelling in het effect van de peer review: namelijk dat bij de 'lerende peer review' het leereffect van de peer review op kwaliteitsborging het hoofddoel is en bij een 'beoordelende peer review' het (eind)oordeel. In de ontwikkeling van de peer reviews in kwaliteitsborging in het mbo is het leereffect belangrijk onderdeel van het proces, met veel potentie om op deze manier de kwaliteitsborging als team of instelling te verbeteren. Bovendien wordt in de literatuur veelal gesproken over de ervaren baten van docenten bij het inzicht krijgen over hoe hun collega's hun werk uitvoeren en bepaalde vraagstukken oppakken. Dit biedt ze inspiratie en ook vaak bevestiging dat hun genomen werkwijze goed is. Naast gepaste zorgvuldigheid in het gebruik van deze termen, is de ontwikkeling van de 'lerende' en 'beoordelende' peer review dus een belangrijk aandachtspunt.

3 Peer review in het Nederlandse onderwijs

3.1 Recente initiatieven

In de onderwijssector zijn verschillende initiatieven in peer reviews geïntroduceerd. In het hoger onderwijs is peer review een vast onderdeel van het accreditatiestelsel van de opleidingen, zet het Kwaliteitsnetwerk mbo interscolaire peer reviews in op het niveau van de opleidingen en voerde Platform Samen Opleiden & Professionaliseren onlangs met een aantal partnerschappen een pilot uit om de ontwikkelingsgerichte peer review verder uit te werken en input op te halen over het gebruik van het kwaliteitskaders, ontwikkeld voor die peer reviews, in de praktijk. NCP EQAVET nam initiatief in een aantal inventariserende stimulerende activiteiten op het gebied van collegiaal leren en peer review.

3.1.1 *Accreditatiestelsel hoger onderwijs*

In het Europese hoger onderwijs vormt peer review inmiddels de kern van het kwaliteitszorgsysteem. De Nederlands-Vlaams Accreditatieorganisatie is een onafhankelijke kwaliteitszorgorganisatie die bestaande en nieuwe opleidingen accrediteert en de kwaliteitszorg van instellingen in het hoger onderwijs beoordeelt.¹³ De organisatie werkt sinds 2018 met een beoordelingskader waarin ze uitgaan van peer review als de beste methode om de kwaliteit vast te stellen.

De formele beoordelingen van de opleidingen worden uitgevoerd vanuit een werkwijze en houding die past bij collegiale toetsing. Het panel van onafhankelijke en gezaghebbende experts gaat een open dialoog aan over de kwaliteit met de instelling. Aan de hand van het zelfevaluatierapport van de opleiding wordt het panel deelgenoot van de reflectieve cyclus die de instelling doorloopt om kwaliteit te waarborgen en telkens te verbeteren: van visie en doelstelling naar uitvoering, van evaluatie en resultaten naar verbetering en ontwikkeling. Het kader vraagt nadrukkelijk aandacht voor kwaliteitscultuur en de verankering daarvan, altijd in samenhang met instrumenten om kwaliteit te verzekeren.¹⁴

3.1.2 *Peer reviews van Het Kwaliteitsnetwerk mbo*

Het kwaliteitsnetwerk voert peer reviews uit tussen onderwijsteams van aangesloten instellingen. De stichting Kwaliteitsnetwerk mbo is een onafhankelijke rechtspersoon die is opgericht door en ten behoeve van de instellingen in de mbo-sector en heeft tot doel kwaliteitsbewustheid en het kwaliteitshandelen van de aangesloten instellingen te bevorderen. De aansluiting houdt onder andere in dat de instelling eens in de drie jaar een waarderende audit ontvangt op basis van het dialoogmodel van het kwaliteitsnetwerk.¹⁵ De waarderende audit is geen formele beoordeling, maar leidt tot nieuwe inzichten en perspectieven om de kwaliteit van het onderwijs en de organisatie verder te kunnen ontwikkelen.

Het Kwaliteitsnetwerk mbo voert ook peer reviews uit met een inventariserend karakter. Opleidingen bij de deelnemende instellingen (de peers) worden door een onderzoeksteam van peers een dag bezocht. Het team bestaat uit een externe procesbegeleider, een externe secretaris, vakinhoudelijk experts van de deelnemende instellingen (en eventueel experts van daarbuiten). Gesprekken, lesbezoeken en documentenanalyse maken deel uit van het review. Het

---

¹³ Over ons | NVAO

¹⁴ Beoordelingskader instellingsreview (nvaonet)

¹⁵ Algemene informatie | Stichting Kwaliteitsnetwerk MBO (kwaliteitsnetwerk-mbo.nl)

bezoek mondt uit in een verslag met good practices en aandachtspunten (risico's). Het Kwaliteitsnetwerk beoogt hiermee leren van elkaar te stimuleren en een professionele dialoog op gang te brengen.¹⁶

3.1.3 Peer review van Platform Samen Opleiden & Professionaliseren

In 2020 en begin 2021 voerde Platform Samen Opleiden & Professionaliseren een pilot met ontwikkelingsgerichte peer reviews uit. Binnen het Platform Samen Opleiden & Professionaliseren bundelen schoolbesturen, scholen en lerarenopleidingen hun krachten om samen een duurzame inrichting van opleiding én professionalisering van leraren te realiseren. Het Platform zet zich in voor versterking van de samenwerking tussen besturen, scholen en lerarenopleidingen in het primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs.¹⁷

De opleidingsscholen van de partnerschappen moeten éénmaal in de drie jaar een peer review uitvoeren: elke zes jaar extern georganiseerd en halverwege een zelfgeorganiseerde *mid term*. Er is gekozen voor een ontwikkelingsgerichte peer review, waarbij het eigenaarschap van proces panelleden en inhoud bij het partnerschap van de opleiding ligt. Het bezoekend en ontvangend panel bespreken samen de kwaliteit, waardoor er ruimte is voor open dialoog waarin ze samen tot een analyse komen van sterke punten, dilemma's en verbeteringsmogelijkheden van de huidige situatie. Voor de beoordeling van een aspirant-partnerschap of bij twijfel over basiskwaliteit van een erkend partnerschap wordt een beoordelende peer review ingezet. De regie van de peer review ligt dan bij DUS-I, maar het proces blijft nagenoeg hetzelfde. In de loop van 2021 wordt een evaluatie van de pilot en vervolgstappen gedeeld.¹⁸

3.1.4 Activiteiten collegiaal leren NCP EQAVET

In 2016 deed EQAVET een inventarisatie hoe voornamelijk docenten en kwaliteitszorgmedewerkers collegiaal leren inzetten en of ze daar positief tegenover staan.¹⁹ Daarop volgend publiceerde NCP EQAVET, ook in samenwerking met Het Kwaliteitsnetwerk mbo, BVMBBO en verschillende mbo-instellingen instrumenten om als team of kwaliteitszorgmedewerker een scan af te nemen, teamplannen te maken, werkvormen in te zetten om het collegiaal leren te ondersteunen, naast de organisatie van workshops en rondetafelsessies. Tijdens dit werk lieten veel docenten en onderwijsteam hun interesse merken voor collegiaal leren, echter bleek het ook lastig om tot concrete uitvoering van activiteiten te komen om het collegiaal leren daadwerkelijk te versterken.

Ook verkende in 2018 NCP EQAVET met Het Kwaliteitsnetwerk mbo een bestuurstafel over de meerwaarde van peer review als middel om de onderwijskwaliteit te verhogen, waarvoor zij de eerder genoemde reader publiceerden.²⁰ Als overall opbrengst van de tafel kan worden benoemd dat de bestuurders meerwaarde zien van peerreviews als middel om de kwaliteit van het onderwijs te verhogen. Peer review staat nog in het begin en het is goed om hiermee aan de slag te gaan, te gaan oefenen. De focus zou moeten liggen op het toepassen van het peerreviews door teams en op leren in plaats van beoordelen. Als aanvullende optie zien de bestuurders meerwaarde van peerreviews voor de 'diensten' (tussen instellingen) en voor Colleges van Bestuur.

---

¹⁶ Peer review | Stichting Kwaliteitsnetwerk MBO (kwaliteitsnetwerk-mbo.nl)

¹⁷ Contact - Platform Samen Opleiden

¹⁸ Kwaliteitskader-Samen-Opleiden-en-Inductie-en-werkwijze-peer-review_jan2020.pdf (platformsamenoopleiden.nl)

¹⁹ Artikel NCP EQAVET 'Inventarisatie naar collegiaal leren in het mbo' 2016.

²⁰ Reader Het Kwaliteitsnetwerk mbo en NCP EQAVET 'De meerwaarde van peer review als middel om de onderwijskwaliteit te verhogen', september 2018.

4 Randvoorwaarden, succesfactoren en aandachtspunten en vervolg

Hoewel peer review steeds meer ingezet wordt zowel tussen docenten als op team-, opleidings- en instellingsniveau is er nog weinig empirisch onderzoek beschikbaar naar de effecten van peer review op de kwaliteitsborging van het onderwijs. Naast de vele modellen die voor peer review gebruikt worden, hangen ook de beoogde effecten sterk af van de context waarin de peer reviews uitgevoerd worden. Esterhazy et al (2021) stellen dan ook terecht de vraag welke veranderingen we verwachten als we de interventie van peer review beschrijven als effectief.²¹

Uit een voorstudie van een onderzoek van Expertise Centrum Beroepsonderwijs (ECBO) naar de effecten van de waarderende instellingsaudits van Het Kwaliteitsnetwerk mbo blijkt dat de audits nog niet de gewenste effecten hebben.²² De leden vonden dat hun verwachtingen op lerend vlak veel minder zijn ingelost dan die op controlerend vlak. In een verbinding met onderwijsteams en het primaire proces was niet structureel voorzien. Driekwart van de werkvloer – onderwijsteams en direct leidinggevenden – meldde niet of nauwelijks inbreng te hebben gehad op de vraagstelling/inhoud van de audit. De gebruikte auditsystematiek in het Kwaliteitsnetwerk mbo behoeft verbetering om het effect op de ‘lerende organisatie’ te vergroten; de ‘soft controls’ kunnen meer aandacht krijgen.

Dat het effect van een peer review op zijn minst een positief leereffect teweeg moet brengen binnen de organisatie, lijkt een goed uitgangspunt voor het effect dat peer reviews op de kwaliteitsborging in het mbo zou moeten hebben. Een verdere verkenning naar een meer formele beoordeling of waardering door middel van peer review is een volgende stap. Hieronder bundelen we een aantal randvoorwaarden, succesfactoren en aandachtspunten uit de literatuur en praktijk die zinvol zijn voor de verdere ontwikkeling van peer review met een positief leereffect als uitgangspunt.

4.1 Randvoorwaarden en succesfactoren

Aan de hand van de literatuur en praktijkbeoordelingen zijn een aantal randvoorwaarden en succesfactoren voor de inzet van peer review te noemen die bijdragen aan een positief leereffect binnen een instelling of opleiding:

- Creëer onderling vertrouwen; door rekening te houden met individuele, relationele en contextuele factoren kan je een inclusieve veilige omgeving creëren voor alle peers.
- Communiceer duidelijk over verwachtingen en processen van feedback tijdens het peer learning, zodat peers zich veilig en daardoor gemotiveerd om mee te doen.²³
- Zorg dat een of meerdere peers ervaring hebben met peer review of de begeleiding ervan; hoewel medewerkers geen experts hoeven te zijn op het gebied van evaluatie of peer

---

21 Esterhazy, R., de Lange, T., Bastiansen, S., & Wittek, A. L. (2021). Moving Beyond Peer Review of Teaching: A Conceptual Framework for Collegial Faculty Development. *Review of Educational Research*, 91(2), 263.

22 Hermanussen, J., & Brouwer, P. (2016). *De zorg voor onderwijskwaliteit in het middelbaar beroepsonderwijs. De sector mbo aan zet ?! Den Bosch: ecbo.*

23 Esterhazy, R., de Lange, T., Bastiansen, S., & Wittek, A. L. (2021). Moving Beyond Peer Review of Teaching: A Conceptual Framework for Collegial Faculty Development. *Review of Educational Research*, 91(2), 237-271.

learning, (hun professionele expertise is genoeg om inzicht te bieden), is het wel fijn dat iemand er verstand van heeft om de sessies te begeleiden/beheren.²⁴

- Geef ruimte aan eigen inbreng op inhoud (en proces) van de ontvangende peers; hiermee zorg je dat de evaluatie aansluit op de leerbehoefte van de ontvangende peers en bijdraagt aan een positief leereffect.²⁵
- Voer het gesprek op basis van dialoog; bijvoorbeeld met het dialoogmodel van Stevens (2016). Uitgangspunt van het model is dat het stimuleren van een kwaliteitscultuur niet gebeurt via een procedure, maar door dialoog wat kan leiden tot een effect op de instelling of opleiding als 'lerende organisatie'.²⁶
- Vorm gevarieerde peer groepen; denk aan variatie van peers met verschillende mate van ervaring of vanuit verschillende perspectieven of plekken in de organisatie. Wel zodanig dat je gelijkwaardig van elkaar kunt leren en bevestigd kan worden in je werkwijze.²⁷

4.2 Aandachtspunten

Aan de hand van de literatuur, praktijkevaluaties en een aantal aandachtspunten samen te vatten voor de ontwikkeling van peer review:

- Een risico van peer review ligt in de manier hoe observaties worden uitgevoerd; deze kunnen bijna niet volledig objectief zijn, aangezien het observaties van peers die vanuit hun eigen perspectief kijken. Om hiertegen in te gaan raden verschillende wetenschappers aan om meerdere review-bronnen te gebruiken, zoals bijvoorbeeld gesprekken en documentanalyse.²⁸
- Peers zijn mensen met verschillende sterke en soms ook zwakke kanten. De communicatieve vaardigheden van het panel, en zeker ook de vaardigheid om zich te verplaatsen in de instelling en los te komen van eigen voorkeuren, zijn cruciaal.²⁹
- Aandachtspunt is ook dat een goede afstemming op het huidige systeem en met het eigen veld van mbo-instellingen en andere betrokken erg belangrijk is.³⁰
- Een vast waarderingskader of kwaliteitsgebieden en indicatoren helpen om met elkaar een gemeenschappelijke taal te spreken of uit te kunnen gaan van een bepaalde basiskwaliteit waar alle peers overeenstemming over hebben, zoals nu voor de Europese transnationale peer review is ontwikkeld en vormgegeven in een handboek.³¹ De referentiewaarden die met behulp van Het Kwaliteitsnetwerk mbo ontwikkeld worden, kunnen daar een rol in spelen.
- Gebrek aan tijd om daadwerkelijk bij elkaar in de instelling of lessen te kijken en een uitgebreide analyse en evaluatie te doen.³² Interessant om te verkennen is de manier waarop Finland virtuele peer reviews inzet, om reistijd te vermijden en tijd effectief te benutten.³³ Een optie om tijd te winnen is om te kijken wat teams minder of niet hoeven te doen als peer

---

24 Speer, S. (2010). Peer evaluation and its blurred boundaries: Results from a meta-evaluation in initial vocational education and training. *Evaluation*, 16(4), 413-430.

25 Hermanussen, J., & Brouwer, P. (2016). *De zorg voor onderwijskwaliteit in het middelbaar beroepsonderwijs. De sector mbo aan zet ?!* Den Bosch: ecbo.

26 Idem.

27 Thomas, S., Chie, Q. T., Abraham, M., Jalarajan Raj, S., & Beh, L. S. (2014). A qualitative review of literature on peer review of teaching in higher education: An application of the SWOT framework. *Review of Educational Research*, 84(1), 112-159.

28 Idem.

29 Reader Het Kwaliteitsnetwerk mbo en NCP EQAVET 'De meerwaarde van peer review als middel om de onderwijskwaliteit te verhogen', september 2018.

30 PLA EQAVET 'Peer review, een instrument supporting quality in VET', 2021.

31 Handboek NRP EQAVET 'European Peer Review. Quality Indicators and Criteria for Vocational Education and Training (VET)', 2021

32 Thomas, S., Chie, Q. T., Abraham, M., Jalarajan Raj, S., & Beh, L. S. (2014). A qualitative review of literature on peer review of teaching in higher education: An application of the SWOT framework. *Review of Educational Research*, 84(1), 112-159.

33 PLA EQAVET 'Peer review, een instrument supporting quality in VET', 2021.

review wordt toegevoegd aan hun activiteiten. Daarvoor is het van belang om te kijken welke plek peer review inneemt in het totaal aan interventies om de kwaliteit van het onderwijs te borgen. Ga daarbij van de meerwaarde die peer review met zich meebrengt.

- En tot slot eerdergenoemde aandachtspunten zoals het effect van een vrijwillige of verplichte deelname en gepaste zorgvuldigheid bij het gebruiken van termen 'lerende' of 'beoordelende' peer review en het gewenste effect van de verschillende uitgangspunten.

4.3 Vervolg

Kortom, peer review heeft veel potentieel als onderdeel van de kwaliteitsborging van onderwijsteams en instellingen. In de ontwikkeling daarvan zijn er vanuit literatuur en praktijkervaring nuttige randvoorwaarden en succesfactoren mee te nemen en ook een tal van aandachtspunten gericht op een goed samenspel tussen eigenaarschap van het veld en het borgen van een sterke onderwijskwaliteit. Met deze reader met achtergrondinformatie gaat het NCP EAVET verder in gesprek met het veld om de ontwikkeling van peer review in het mbo te verkennen en ondersteunen. Daarbij zal het NCP aansluiten bij andere lopende initiatieven van bijv. de MBO Raad en het Kwaliteitsnetwerk MBO, bijvoorbeeld de ontwikkeling van referentiewaarden voor onderwijskwaliteit en zoeken naar samenhang tussen deze initiatieven en peer review.

5 Verder lezen

- Peer reviews platform Samen opleiden: <https://www.platformsamenoopleiden.nl/actueel-kwaliteitskader-samen-opleiden-inductie-en-werkwijze-peer-review-voorlopig-vastgesteld/>
- Handreiking voor peer review ontwikkeld door 5 lidstaten in Europa: https://www.eqavet-nrp-slo.si/wp-content/uploads/2021/04/European_Peer_Review_QA_and_Criteria_for_VET_web.pdf
- Methodiek van peer review van Stichting Kwaliteitsnetwerk MBO: [Peer review | Stichting Kwaliteitsnetwerk MBO \(kwaliteitsnetwerk-mbo.nl\)](#)
- Methodologie voor peer review EQAVET netwerk voor peer review op systeem niveau: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=nl&catId=1146&furtherNews=yes&newsId=9986>
- Opbrengst bestuurstafels over “de (meer)waarde van peerreviews”, september 2018: <https://eqavet.nl/terugblik-bestuurstafel-onderwijskwaliteit-verhogen-september-2018/>